

ANASINIFI ve BEŞİNCİ SINIF ÇOCUKLARININ BAZI MESLEK GRUPLARINI VE ANNE BABALARINI ALGILAYIŞLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN İNCELENMESİ

Examination of Factors that Affect the Preschool and Fifth Grade Children's Perception of some Occupations and their Parents

Belma, TUĞRUL*
Songül VAİZOĞLU**,
Nesrin ÇİLİNGİROĞLU ***
Zekeriya KÜÇÜKDURMAZ ****
C. ŞENGÜL****, A. AKSOY*****
H. ALKAN****, S.M. UÇAR****,
E. YAŞAR****, Ç. GÜLER****

*Doç. Dr., HÜ Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü
Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı

, *, ****, ***** , HÜTF, Halk Sağlığı AD

ÖZET

Bu araştırmada, Ankara'da üç İlköğretim Okulunda Anasınıfı ve 5. sınıf öğrencilerinin

anne-babayı ve değişik meslek gruplarını algılayışlarının belirlenmesi, anne-baba ve bazı meslek gruplarının algılanmasını etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçları neticesinde çocuk-anne-baba, ilişkisini iyileştirmeye katkıda bulunmak ve meslek gruplarının çocukların gözüyle taşıdığı anlamın açığa kavuşturulması istenmiştir. Araştırmada 131 öğrenciye yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak anket uygulanmıştır. Araştırma grubundaki okulların ikisi Ankara'nın bir gecekondu bölgesinde bulunmakta (Grup I), diğeri ise bir üniversite bünyesinde hizmet vermektedir (Grup II). Üst sosyo-kültürel taşıyan ailelerden oluşan Grup II'de bulunan çocuklarının ebeveynlerini ve meslekleri algılamada diğer gruba nazaran daha pozitif tercihlere yöneldikleri görülmüştür. Anne-baba öğrenim düzeyinin yükselmesi ile çocuğun, anne-babasını ve araştırmada adı geçen meslek gruplarını daha olumlu algıladığı belirlenmiştir. Çocukların yaşları büyüdükçe anne-babalarını ve meslekleri daha yüksek oranda mutlu algıladıkları görülmüştür. Sosyo-kültürel özellikler ve çocukların yaşları ayırt edilmeden, araştırma grubundaki tüm çocukların algılamaları incelendiğinde, tüm gruplarda annelerin en yüksek oranda mutlu yüz ifadesiyle eşleştirildiği görülmüştür. En üzgün, depresyon mühendisi, en kızgın da polis, babalar ve depresyon mühendisleri olarak belirtilmiştir. Çocukların polis dışında gelecekte olmak istedikleri mesleği mutlu algıladıkları, polisi ise kızgın ve nötr yüz ifadesiyle eşleştirdikleri saptanmıştır. Kardeş sayısı arttıkça çocukların anneyi mutlu olarak algılamalarında artış belirlenmiştir. Ancak üç kardeşten sonra anneyi mutlu algılamada düşme gözlenmiştir. Sonuçlar, çocukların çevrelerinde iletişim içinde buldukları kişilerin sosyo-kültürel özelliklerinin algılamalarını pozitif yönde etkilediğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: yüz ifadesi, okulöncesi, ilk öğretim, aile

SUMMARY

The aim of this study is to determine the children's perception of parents and some professions and the factors which may have ef-

fect on this perception in the preschool children and 5th grade school children. In the study a questionnaire is given to 131 students from three schools with the face to face interview method. Two of the schools are in a slum area (Group I), and the other one is built within a university (Group II). The percent of children in Group II who perceive parents and other professions happy are higher than the children in Group I. As the children grow up, they perceive parents and professions happier. When two groups are evaluated together, it found that mothers are coupled with happy facial expression with the highest percent. Earth-quake engineers are perceived as the unhappy group, and the policemen are perceived as the angriest professions. It is found that the children perceived the profession which they think they are going to be in the future happier, except the ones who want to be policemen in the future. As the number of sisters/brothers increase (up to 3 sisters/brothers), the children perceive their mother happier. These results show that, the socio-cultural environment of the children in which they are grown up affect their view and values.

Key Words: facial expression, profession, parent, preschool, elementary school, family

GİRİŞ

Çocuklar kişilik gelişim sürecinde toplumsal çevrelerini oluşturan bireylerden etkilenirler. Yaşamın ilk yıllarında anne, baba kardeş gibi yakın aile bireyleri ile sınırlı olan toplumsal çevre giderek genişler. Böylece çocuğun etki alanına giren diğer kişiler de önem kazanır. Bireyin sağlıklı gelişimi, büyük oranda çevresiyle olan iletişim ortamının kalitesine bağlıdır. Bu nedenle çocukların olaylara yaklaşımlarının, değer yargılarının anlaşılması ve etkileşimde buldukları bir çok toplumsal öğeyi algılamalarının ve özellikle de anne-baba, öğretmene ve sağlık personeline bakış açılarının ortaya konması, çok büyük

önem taşımaktadır. Sağlık eğitimi insanlara sağlıkla ilgili bilmediklerini öğretmek demek değildir. İnsanların sağlıkla ilgili davranışlarında değişiklik yapmak, alışmadıkları iyi davranışları alışkanlık haline getirmektedir. Sağlık eğitimi bireyler arası ilişkilerin sağlıklı gelişmesine yönelik hedefleri de kapsar. Anlaşılacağı gibi, sağlık eğitimi sadece beden sağlığı kapsamında bilinçlenmeyi de içermez. Dünya Sağlık Örgütü sağlık eğitimini kapsamlı olarak şöyle açıklamaktadır, "Bireylere ve topluma sağlıklı bir yaşam için alınması gereken önlemleri benimsetip, uygulama, sunulan sağlık hizmetlerini kullanmaya alıştırmak, sağlıklarını ve çevrelerini iyileştirmek için insanları ikna etmek, ortak karara vardırma ve eyleme yöneltmek amacı ile gerçekleştirilen eğitim uygulamalarıdır" (Özvarış 1997, Tabak 2000).

Sağlık eğitimi konuları, eğitimin planlanması sırasında eğitime katılacak kişilerin demografik, kültürel, psikolojik ve sosyal durumlarına, gereksinimlerine, sağlık sorunlarına ve toplumun özelliklerine uygun seçilmek durumundadır. Sağlık eğitimi, evde ve ailede başlamakta okulda gelişip, toplumda kapsamlı düzeye ulaşmaktadır. Her konuda eğilimleri, düşünceleri, algılamaları ve etkileşimleri ile erişkinlerden farklı olan çocukların sağlık eğitimine aktif katılımları ancak onların bu özel durumlarının açık bir biçimde ortaya konulması ile başarılabilir (Tabak 2000). Çocukların olaylar, durumlar vb hakkındaki düşüncelerini ve duygularını anlayabilmek için projektif-yansıtıcı- teknikler çok etkili olmaktadır. Yüz ifadelerine çocukların yüklediği anlamlar, çocukların çevrelerindeki ilişkileri algılayış-

larına ait çok önemli ve gerçek ip uçları sağlayabilmektedir.

Yüz ifadeleriyle ilgili olarak yapılan ilk araştırmalar oldukça eskidir. 1862 yıllarında Fransız fizyolog Claude Duchenne ve 1872 yıllarında İngiliz bilim adamı Charles Darwin bu alandaki klasik kuramcılar olarak tarihteki 'ilkleri' temsil etmektedir. Duchenne, yüz ifadelerinin oluşumuyla ilgili kas fizyolojisi ile ilgilenmiş, Darwin ise 'The Expression of Emotions in Man and Animals' isimli kitabıyla duygunun ne olduğunu, nasıl oluştuğunu ve bu duyguların dışardan nasıl algılandığı üzerinde çalışarak bu alandaki modern teorilerin en sağlam dayanaklarını oluşturmuştur (LeCompte 1982). Yüz ifadeleri psikoloji, antropoloji, sosyoloji, sanat, hukuk, tıp, matematik, eğitim gibi birçok bilim dalına malzeme olmuştur. Yüz ifadeleri, bireyin iç dünyasının somutlanması, yansımasıdır.

Yüz ifadelerinin bireyi tanıma yönündeki projeksiyon-yansıma özelliği, eğitim alanında çocukların ilgi, gereksinim ve beklentilerinin anlaşılmasında çok önemli bir veri toplama aracı olarak kullanılmaktadır. Bu araştırmada da yüz ifadelerinin algılanışı ve araştırmada adı geçen kişilerle ilişkilendirilmesine ait sonuçlar üzerinde durulacaktır.

MATERYAL- METHOD

Örneklem: Araştırma Ankara il merkezinde üç ilköğretim Okulunun Anasınıfı ve beşinci sınıflarında yapılmıştır. Anaokullarında, örnek seçilmemiş öğrencilerin tamamı araştırmaya dahil edilmiştir. Okulların ikisi Ankara'nın gecekondu bölgesinde bulunmakta (Grup I) ve diğer okul da bir üniversite bünyesinde hizmet vermektedir (Grup II). Araş-

tırma, 70 anasınıfı öğrencisi ile, 61 beşinci sınıf öğrencisi olmak üzere toplam 131 çocukla yapılmıştır. II. Grupta anasınıfından 25, beşinci sınıftan 37 öğrenci olmak üzere toplam 62 öğrenci I. Grupta ise, anasınıfından 45, beşinci sınıftan ise 24 öğrenci olmak üzere toplam 69 öğrenci bulunmaktadır. Anasınıfındaki çocuklar, 6 yaş grubunu, ilköğretim beşinci sınıftaki çocuklar ise 11 yaş grubunu temsil etmektedir.

Araştırmanın amacı: Bu araştırma, çocukların anne, babalarını ve değişik meslek gruplarını hangi yüz ifadeleriyle algıladıklarını belirlemek ve meslek gruplarını algılama ile ilişkili olabilecek faktörleri incelemek amacıyla planlanmıştır.

Veri toplama aracı: Araştırmada çocuklara ait demografik bilgileri toplamak için 23 sorudan oluşan bir anket formu, meslekleri algılayışlarını belirlemek için ise, kızgınlık, üzüntü, mutluluk ve nötr yüz ifadelerinin yer aldığı resimli kartlar kullanılmıştır. (Dökmen 1986).

Araştırma verileri, her çocukla yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Ankette çocukların sosyo-demografik özelliklerine ait 10 soru, bazı meslek gruplarını algılamaya yönelik 13 soru yer almaktadır. "Yaş, cinsiyet, anne-babanın öğrenim durumları ve meslekleri, büyü-yünce çocuğun ne olmak istediği vb" ankette yer alan soruların bazılarıdır. Araştırmada anne, baba ve polis, öğretmen, bakkal/satıcı, şoför, hemşire, doktor, diş doktoru, depresyon mühendisi, futbolcu, spiker gibi meslekler "mutlu, üzgün, nötr, kızgın" evrensel yüz ifadeleri kullanılarak değerlendirilmiştir.

Veri toplama süreci: Anketin ön denemesi benzer özelliklere sahip

bir ilköğretim okulunda anasınıfı ve beşinci sınıf öğrencilerinde yapılmış ve gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra uygulanmıştır. Ön deneme çalışması sonucunda, anasınıfı ve beşinci sınıf öğrencilerinin dört evrensel yüz ifadesini doğru olarak tanımladıkları, araştırmada adı geçen meslekleri tanıdıkları tespit edilmiştir. Meslek tanımlamaları için de resimli kartlar kullanılmıştır

Araştırma deseni: Araştırma, tanımlayıcı tipte epidemiyolojik araştırmadır.

Verilerin analizi: Veriler, Epi-Info 5.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

BULGULAR

Üç okulun anasınıfı ve beşinci sınıflarında anne-baba ve bazı meslek gruplarını algılama ile ilgili olarak yapılan bu araştırmaya 131 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerinden bazıları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Yüzde Dağılımı.

Sosyo-Demografik Özellikler	I. GRUP (n=69)		II. GRUP (n=62)	
	Anasınıfı	5. Sınıf	Anasınıfı	5. Sınıf
Cinsiyet				
Erkek	60,0	50,0	52,0	45,9
Kız	40,0	50,0	48,0	54,1
Kardeş sayısı				
Tek çocuk	31,2		40,0	16,1
1 kardeş	48,8	37,5	52,0	81,1
2 kardeş	13,4	33,3	8,0	2,7
3 ve daha çok	6,6	29,2		

n=131

Tablo 1'de görüldüğü gibi, I.Grupta yani düşük sosyo kültürel seviyedeki geçekondu bölgesindeki anasınıfı çocuklarının %60'ı erkek %40'ı kızıdır. Kız ve erkek çocuk oranı beşinci sınıfta yarı yarıyadır. II. Gruptaki yani üst sosyo kültürel düzeydeki üniversite bünyesindeki anasınıfı çocuklarının %52'si erkek, %48'i kız; beşinci sınıf çocuklarının da %45.9'u erkek,

%54.1'i kızdır. II.Grupta üç ve daha fazla kardeşi olan hiç öğrenci bulunmazken, bu oran I.Gruptaki anasınıfında %6.6, beşinci sınıfta ise %29.2'dir. Üst sosyo-kültürel özelliklerdeki ailelerden oluşan II. Grupta, tek çocuk ve bir kardeş yani iki çocuklu olma anasınıfı öğrencilerinde %92.0, 5.sınıf öğrencilerinde ise %97.2'dir.

Tablo 2. Araştırma Grubundaki Çocukların Anne-Babalarının Sosyo-Demografik Özelliklerinin Yüzde Dağılımı

	I. GRUP (n=69)	II. GRUP (n= 62)
Anne Öğrenimi		
OYD/Okur-yazar	8.5	3.2
İlkokul	37.6	4.8
Ortaokul-lise	49.2	30.5
Üniversite- yüksekokul	4.3	61.2
Anne çalışma durumu		
Çalışıyor	11.6	79.1
Çalışmıyor	88.4	20.9
Baba Öğrenimi		
OYD/Okur-yazar	7.2	3.2
İlkokul	24.6	1.6
Ortaokul-lise	53.5	25.7
Üniversite-yüksekokul	14.4	69.3
Baba mesleği		
Üst düzey memur	5.7	56.4
Alt düzey memur	26.0	20.9
Sigortalı vasıflı işçi	14.4	4.8
Sigortasız vasıfsız işçi	8.6	1.6
Serbest	14.4	3.2
Ticaretle uğraşan	14.4	8.0
Zanaatkar-Usta	10.1	4.8
Diğer	4.3	56.4

n=131

Tablo 2'de görüldüğü gibi I Grupta bulunan annelerin %4.3'ü üniversite/yüksekokul mezunu ve %11.6'sı çalışmakta iken, II Grupta bulunan annelerde bu oranlar %61.2 ve %79.1'dir. I

Grupta babaların %14.4'ü üniversite mezunu, II. Grupta babaların %69.3'ü üniversite mezunudur. I Grupta babaların %5.7'si üst düzey memur, II Grupta babaların %56.4'ü üst düzey memurdur.

Tablo 3. Araştırma Grubundaki Çocukların Anne-Babayı ve Bazı Meslek Gruplarını Algılama Biçimlerinin Genel Dağılımı.

Yüz ifadesi	Mutlu		Üzgün		Nötr		Kızgın	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ebeveyn ve Meslekler								
Anne	87	66,4	11	8,4	22	16,8	11	8,4
Baba	55	42,0	19	14,5	22	16,8	33	25,2
Öğretmen	51	38,9	15	11,5	46	35,1	19	14,5
Polis	12	9,2	11	8,4	46	35,1	62	47,3
Bakkal	37	28,2	20	15,2	53	40,4	21	16,0
Şoför	33	25,2	20	15,2	54	41,2	24	18,3
Doktor	59	45,0	8	6,1	40	30,5	24	18,3
Hemşire	54	41,2	15	11,4	37	28,2	25	19,1
Dış Hekimi	46	35,1	12	9,2	47	35,8	26	19,8
Deprem M	23	17,5	30	22,9	45	34,3	33	25,2
Futbolcu	49	37,4	15	11,4	53	40,4	13	9,9
Spiker	56	42,7	16	12,2	42	32,0	17	12,9

n=131

Çocukların %66.4'ü anneyi mutlu olarak algılamakta, babayı mutlu algılama %42'dir. Polisler %9.2, doktorlar %45.0, hemşireler %41.2, spikerler %42.7 oranında, mutlu yüz ifadeyle tanımlanmışlardır. Kızgın tanımlamaları, polislere %47.3, deprem mühendislerine ve babalara %25.2 oranlarında yapılan tanımlamalar olmuştur. Anneleri kızgın algılama %8.4 futbolcuları kızgın algılama ise %9.9 dur.

Tablo 4'de araştırmaya katılan çocukların anne-babayı ve bazı meslek gruplarını algılama biçimlerinin anasınıfı ve beşinci sınıflara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 4'de görüldüğü gibi, beşinci sınıf çocuklarının %83.6'sı annesini mutlu olarak algılamakta, bu oran anasınıflarında %51.4'tür. Anasınıfı çocuklarının %14.2'si, beşinci sınıfın ise %1.6'sı anneyi kızgın olarak algılamaktadır. Anasınıfı çocuklarının %27.1'i, beşinci sınıf çocuklarının %54'ü öğretmeni mutlu yüz ifadesi ile eşleştirmişlerdir. Üzgün ve kızgın algılamaları anasınıfı çocuklarının tanımlamalarında daha fazla yer almıştır.

Tablo 5'de araştırmaya katılan çocukların çeşitli meslek gruplarıyla eşleştirdikleri evrensel yüz ifadelerini algılama biçimlerinin, okulların sosyo-kültürel özelliklerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 5'te görüldüğü gibi, I. Grupta bulunan çocukların %44.9'u annelerini mutlu olarak algılamakta II. Grupta bu oran %90.3'dür. Bu oranlar babalar için sırası ile %59.6 ve %28.9'dur. Doktorlar, diş hekimleri ve hemşireler için bu oranlar I Grupta sırası ile

%30.4, %23.1 ve %26 II. Grupta ise %61.2, %49.9 ve %56.4'tür.

Anne-babayı ve araştırmada incelenen meslek gruplarını üzgün ve kızgın algılama, alt sosyo-kültürel düzeydeki aileleri temsil eden I. Grupta daha yüksek oranda gözlenirken, mutlu algılama üst sosyo-kültürel düzeydeki aileleri temsil eden II. Grupta daha yüksek oranda bulunmuştur.

Araştırmaya katılan çocuklardan, hiç kardeşi olmayanların %56.7'si, bir kardeşi olanların %71.6'sı, iki kardeşi olanların %82.4'ü üç ve daha kardeşi olanların ise %30'u annelerini mutlu olarak algılamışlardır. *

Bütün gruplarda çocuklar, ilerde olmak istedikleri meslek gruplarını mutlu olarak algılamışlardır. Araştırma grubundaki anasınıfı çocuklarının %31.4'ü ilerde doktor, %17.1'i polis %23.5'i anne,baba, ve bunu takiben de dansöz,asker, manken,futbolcu olmak istediklerini belirtmişlerdir. Beşinci sınıf çocuklarının %19.7'si ilerde doktor, %9.8'i de polis olmak istediklerini belirtmişlerdir. Beşinci sınıf çocukları, doktoru ve polisi takiben asker ve öğretmen olma tercihlerini belirtmişlerdir. İlerde doktor olmak isteyenler, doktorları %59 oranında, öğretmen olmak isteyenler öğretmenleri %57.1 oranında, mutlu yüz ifadesiyle tanımlamışlardır. İlerde polis olmak istediğini bildiren çocukların ise ancak %5.3'ü polisi mutlu yüz ifadesiyle tanımlamışlardır.Çocukların %42.1'i nötr, %36.8'i kızgın, %15.8'i ise üzgün yüz ifadeleriyle, polisi eşleştirmişlerdir. *Makalede Tablo olarak verilmemiştir. Araştırmacılar ile iletişim kurularak, araştırmanın tamamı hakkında bilgi alınabilir.

Tablo 4. Araştırma Grubundaki Çocukların Anne-Babayı ve Bazı Meslek Gruplarını Algılama Biçimlerinin Anasınıfı ve Beşinci Sınıflara Göre Dağılımı

Ebeveyn ve Meslekler	Mutlu				Üzgün				Nötr				Kızgın			
	Ana sınıfı		5. sınıf		Ana sınıfı		5. Sınıf		Ana sınıfı		5. Sınıf		Ana sınıfı		5. Sınıf	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Anne	36	51,4	59	83,6	11	15,7			13	18,5	9	14,7	10	14,2	1	1,6
Baba	14	19,9	36	74,0	17	24,2	2	3,2	12	17,1	10	16,3	25	38,5	6	9,8
Öğretmen	19	27,1	18	54,0	15	21,4			19	27,1	26	42,6	17	24,2	2	3,2
Polis	9	12,8	3	4,9	10	14,2	1	1,6	23	32,8	23	37,7	28	39,9	34	55,7
Bakkal	20	28,5	17	27,8	13	18,5	7	11,4	26	37,1	27	44,2	14	19,9	7	11,4
Şoför	18	25,7	15	24,5	11	15,7	9	14,7	24	34,2	30	49,1	17	24,2	7	11,4
Doktor	18	25,7	41	67,2	6	8,5	2	3,2	25	35,7	15	24,5	21	29,9	3	4,8
Hemşire	15	21,4	38	62,2	11	15,7	4	6,4	23	32,8	14	22,9	21	29,9	4	6,5
Diş Hekimi	17	24,2	30	49,1	10	14,2	3	4,8	22	31,4	27	44,2	21	29,9	6	9,8
Deprem M	12	17,1	11	18,0	11	15,7	19	31,1	18	25,7	27	44,2	29	41,4	4	6,5
Futbolcu	20	28,5	29	47,5	12	17,1	3	4,8	30	42,8	23	37,7	8	11,4	5	8,0
Spiker	11	15,7	44	72,1	15	21,4	1	1,6	25	38,5	15	24,5	16	22,8	1	1,6

Anasınıfı n=70 5. sınıflar n=61

Tablo 5. Araştırma Grubundaki Çocukların Meslekleri Algılama Biçimlerinin Okulların Sosyo-Kültürel Özelliklerine Göre Dağılımı

Yüz ifadesi	Mutlu				Üzün				Nötr				Kızgın			
	Grup 1		Grup 2		Grup 1		Grup 2		Grup 1		Grup 2		Grup 1		Grup 2	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ebeveyn ve Meslekler																
Anne	31	44,9	56	90,3	9	13,0	2	3,2	20	28,9	2	3,2	9	13,0	2	3,2
Baba	20	28,9	37	59,6	15	21,7	4	6,4	13	18,8	10	14,5	21	30,4	12	19,3
Öğretmen	22	31,8	30	48,3	10	14,4	5	8,0	23	33,3	22	35,4	14	20,5	5	8,0
Polis	6	8,6	6	9,6	8	11,5	3	4,8	23	33,3	22	35,4	32	46,3	30	48,3
Bakkal	13	18,8	24	38,7	13	18,8	17	11,2	27	39,1	26	41,9	16	23,1	5	8,0
Soför	17	24,6	16	25,8	10	14,4	9	14,5	26	37,6	28	45,1	15	21,7	9	14,5
Doktor	21	30,4	38	61,2	6	8,6	2	3,2	24	34,7	16	25,8	18	26,0	6	9,6
Hemşire	18	26,0	35	56,6	10	14,4	5	8,0	21	30,4	16	25,8	19	27,5	6	9,6
Diş Hekimini	16	23,1	31	49,9	9	13,0	4	6,4	27	39,1	22	35,04	17	24,6	10	16,1
Deprem M	11	15,9	12	19,3	21	30,4	9	14,5	18	26,0	27	43,5	19	27,5	14	22,5
Futbolcu	19	27,5	30	48,3	11	15,9	4	6,4	30	43,4	22	35,4	8	11,5	5	8,0
Spiker	19	27,5	36	58,0	11	15,9	5	8,0	25	36,2	17	27,4	14	20,2	3	4,8

Grup I ,düşük sosyo-kültürel düzey n=69 "Grup II ,yüksek sosyo kültürel düzey n=62

TARTIŞMA

Araştırma, farklı (alt ve üst) sosyo kültürel özelliklerdeki iki grup okulda ve iki farklı yaş grubunda sürdürülmüştür. Anasınıfındaki çocuklar, 6 yaş grubunu, ilköğretim beşinci sınıftaki çocuklar ise 11 yaş grubunu temsil etmektedir. Alt sosyo kültürel özelliklerdeki aileleri temsil eden çocuklar, Grup I'ı, üst sosyo kültürel özelliklerdeki aileleri temsil eden çocuklar ise Grup II'yi oluşturmuştur.

Tablo 2'de de ailelerin sosyo demografik özelliklerinin dağılımı verilmiştir. I.Gruptaki anne-babaların öğrenim durumu II.Gruba göre daha düşük bulunmuştur. I.Gruptaki aileler çoğunlukla, ilkököl, (anne %37.6, baba %24.6) ve ortaokul-lise, (anne %49.2, baba %53.5) mezunu iken, bu oran II.Grupta yüksekokul mezunlarına kaymıştır (anne %61.2, baba %69.3).

Gruptaki annelerin %88.4'ü, II. Gruptaki annelerin de %20.9'u çalışmayan annelerdir. Çalışan anne oranı II.Grupta %79.1, I.grupta ise %11.6'dır.

II.Gruptaki babaların %56.4'ü doktor, mühendis, avukat, öğretim üyesi, öğretmen, bürokrat vb'gibi üst düzey memur iken, I. Grupta bu oran ancak %5.7'dir. I.Gruptaki babaların %26.6'sı alt düzey memur ve işçilerdir.

II.Grupta üç ve daha fazla kardeşi olan hiç çocuk yokken, bu oran I. Gruptaki anasınıfında %6.6, beşinci sınıfta ise %29.2'dir.Üst sosyo kültürel özelliklerdeki ailelerden oluşan II. Grupta, tek çocuk ve bir kardeş olma daha yüksek orandadır. Ailedeki kardeş sayısı bir ve iki olduğunda, çocukların anne ve

babalarını 'mutlu' yüz ifadesiyle tanımlamalarında artış gözlenmiştir. Ailedeki kardeş sayısı bir olduğunda anneyi mutlu algılama %71.6 oranında, kardeş sayısı iki olduğunda anneyi mutlu algılama %82.4 oranında gözlenmiştir. Kardeş sayısının üçten fazla olması durumunda, çocukların 'mutlu' algılarında düşüş gözlenmiştir.

Mızrakçı 1994, ailede çocuk sayısı arttıkça çocuklara karşı ilginin azaldığını ve otoriter tutumlarda artış olduğunu belirtmiştir. Ambert 1992, ise çok çocuklu ailelerde ebeveynlerin kendi etkilerini artırma çabalarından dolayı daha otoriter tutumlara yöneldiklerini belirtmiştir.

Tablo 3'de araştırmaya katılan çocukların anne-babalarını ve meslek gruplarını algılamalarına ait bulgular verilmiştir. Sosyo kültürel özellikler ve çocukların yaşları göz önünde bulundurulmadan bütün çocukların cevapları genel olarak incelendiğinde "mutlu" yüz ifadesi en yüksek oranda anneler için seçilmiştir. Bütün gruplarda anneyi mutlu algılama %66. 4 oranında bulunmuştur. Doktorlar %45.0, spikerler %42.7, babalar %42.0, hemşireler %41.2, öğretmenler %38.9 oranında mutlu yüz ifadesi ile tanımlanmışlardır.

En üzgün' meslek grubu olarak depresyon mühendisleri %22.9, 'en kızgın' olarak da polisler %47.3 belirtilmiştir. Kızgın tanımlaması, depresyon mühendisleri ve babalar için %25.2 oranında yapılmıştır.

Tablo 4'deki bulgular incelendiğinde, çocukların herhangi bir duyguyu yüklemedikleri 'nötr' yüz ifadelerini anne ve babaları için oldukça düşük

oranlarda tercih ettikleri (%16.8) bunun yanısıra anne ve babaları için olumlu ya da olumsuz duyguları yansıtan yüz ifadelerini daha fazla tercih ettikleri gözlenmiştir. Bu, çocukların ebeveynleriyle kurdukları iletişimin yoğunluğu ile ilgili bir sonuçtur. Çocuklar, ebeveynleriyle olumlu ya da olumsuz çok sayıda yaşamsal deneyimi paylaşırlar. Bunlar, çocukların ebeveyn rollerini algılama da etkili olan deneyimlerdir.

Annelerin çocuk bakımı ve eğitimi ile ilgili sorumluluğu Türk kültürünün aile yapısını yansıtmaktadır. Günümüz toplumu, çocuğun eğitimine yönelik anne ve babanın ortak sorumluluklarına dikkati çekse de ülkemizde annelerin sorumluluğu daha ön plandadır. Babanın otorite figürü olarak pekiştirilen rolü, Türk kültürünün aile ilişkilerinin bir diğer boyutudur. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlardan da anlaşılacağı gibi, annelerin koruyucu, kollayıcı tutumları ve babanın geleneksel otoriter tutumu çocukların dünyasında anneye 'mutlu', babaya 'kızgın' yüz ifadelerinin verilmesiyle yansıtılmıştır.

Polisin 'kızgın' yüz ifadesi ile tanımlanması, doğrudan çocukların kendi deneyimleri ve ilişkileri içinde olmasa da evlerimizin canlı konukları haline gelen televizyon aracılığıyla ulaşan görüntülerin sonucu olarak düşünülebilir. Zorlu görevlerini büyük bir özveriyle yerine getirmeye çalışan emniyet teşkilatının bir üyesi olan polislerin çocuklar tarafından olumsuz algılanması, üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Özellikle yazılı ve görsel yayın hizmetleri aracılığıyla polislerin

gerçek işlevlerinin ön plana çıkarılması, evde, okulda ve sosyal çevrede polisleri korku objesi olarak kullanmaktan vazgeçirilmesi gerekmektedir. Üniformaların büyümesine kapılıp özellikle trafik polisi, asker, pilot, ambulans şoförü ya da itfaiyeci olmak istediklerine şahit olduğumuz çok sayıda küçük çocuk vardır. Bu araştırmada da anasınıfı öğrencilerinin %31,4'ü, beşinci sınıf öğrencilerinin %19,7'si, ilerde doktor olmak istediklerini belirtmişlerdir. Bunu anasınıfında %17,1 ve beşinci sınıfta %9,8'oranıyla polis olmak tercihi izlemiştir. Görüldüğü gibi çocukların gelecek ile ilgili meslek tercihinde polis olmak yer almaktadır. Biz yetişkinlere düşen görev, çocuklarımız olumlu algılamalarını sürdürmek ve olumsuz yaşantılar üzerine odaklanmalarını kontrol etmektir.

1989'da bir grup araştırmacının yaptığı çalışmada, olanakları iyi olan ailelerin çocuklarına karşı daha hoşgörülü oldukları, daha olumlu yaklaştıkları ve çocuklarının gereksinimlerine doğru cevaplar verdikleri gözlenmiştir (Mızrakçı 1994).

Ambert 1992' de olanakları kısıtlı çevrelerde çocukların aileyi olumsuz etkilediğini ve ailenin de çocuğa karşı olumsuz yaklaştığını bildirmiştir.

Çocuklar, davranış, tutum ve alışkanlıklarını geliştirirken çevrelerindeki modellerden öncelikli olarak da anne ve babalarından etkilenirler. Anne ve babanın çocuklarıyla, birbirleriyle ve yakın çevreleriyle olan iletişimleri doğrudan

çocukların davranışlarına yansımaktadır. Bu karşılıklı bir etkileşim ortamıdır.

Darling ve Steinberg 1993, anne-baba tutumlarının çocukların belirli davranışlarının gelişimini etkilemekte olduğunu ve çocuğun sosyalleşmesinde olumlu değerler geliştirmesinde doğrudan etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 4 'de grupların sosyo-kültürel özellikleri göz önünde bulundurulmadan sadece çocukların yaşlarına göre, anne, baba ve meslekleri algılamalarına ait bulgular sunulmuştur. Yaşlar arttıkça 'mutlu' algılamalarda artış, 'kızgın' ve 'üzgün' algılamalarda azalma gözlenmiştir. Anneyi 'mutlu' algılama anasınıfında da beşinci sınıfta da en yüksek oranı almıştır. Doktor, hemşire, diş hekimi ve öğretmenler beşinci sınıf çocukları tarafından, anasınıfı çocuklarına nazaran daha çok 'mutlu' olarak algılanmıştır. Polisler, her iki yaş grubunda da 'kızgın' olarak tanımlanırken; babalar, anasınıfı grubunda daha fazla 'kızgın' olarak algılanmıştır.

Tablo 5'de araştırma grubundaki çocukların yaşları gözönünde bulundurulmadan sadece sosyo-kültürel özelliklere göre oluşturulan Grup I ve Grup II arasındaki karşılaştırmalar sunulmuştur. Buna göre anne-babaları ve araştırmada adı geçen tüm meslekleri 'mutlu' algılama üst sosyo-kültürel özelliklerdeki ailelerin oluşturduğu II. Grupta daha yüksek oranlarda gözlenmiştir. Buna karşılık, meslekleri ve anne-babalarını 'kızgın ve üzgün' algılama, alt sosyo-kültürel

özelliklerdeki I. Grup çocukları tarafından daha yüksek oranlarda seçilmiştir. Güngör 1995, ebeveynlerin mesleklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına yansıdığını, alt sosyo ekonomik düzey ailelerde aşırı kontrol ve baskının, üst sosyo ekonomik düzey ailelerde ise daha olumlu davranışların ve demokratik tutumların gözlemlendiğini; Güneysu 1982 anne-babanın öğrenim düzeyi yükseldikçe, çocuğa sevgi göstermenin arttığını, cezalandırmanın da azaldığını; Öner 1983 ise, ebeveynlerin öğrenim düzeyi arttıkça otoriter rollerden, demokratik rollere ve tutumlara geçişin arttığını belirtmişlerdir.

Santrock 1998, Lamanna ve Riedman 1994 demokratik ilişkiler içinde yetişen çocukların çevrelerini olumlu algılayan, kendilerine güvenen ve okul başarısı yüksek çocuklar olduğunu vurgulamaktadırlar.

Baumrind 1978 demokratik aile çocuklarının zihinsel ve sosyal yeteneklerde yüksek performans sergilediklerini, neşeli, mutlu ve yeni görevlerde kendine güvenen çocuklar olduklarını, aksi durumda yani gergin aile ilişkileri içinde çocukların mutsuz, çekingen ve kaygılı olduklarını belirtmiştir.

Kağıtçıbaşı'nın 1989'da vurguladığı gibi farklı sosyal sınıf, kültür ve etik açıdan ailelerin çocuk yetiştirme inanç ve tutumları farklılık göstermektedir.

Yapılan bu araştırmada farklı sosyo kültürel özelliklerdeki ailelerin çocuklarının anne-babalarını ve bazı meslekleri algılamada gözlenen bu farklılıkların, anne ve babaların

öğrenim durumlarındaki farklılıklardan etkilendiği görülmektedir. Öğrenim durumu, ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkilemekte, ailelerin çocuk yetiştirme tutumları da çocukların kendisini ve çevresini olumlu ya da olumsuz algılamasında etkili olmaktadır.

Bu araştırmanın literatür çalışması sırasında konu ile ilgili yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmanın bundan sonraki çalışmalara ışık tutmasını ve konuya dikkat çekmek açısından önemsenmesini dilemekteyiz.

KAYNAKLAR

- Ambert A. M (1992). *The Effect of Children on Parents*, Haworth Press Inc. New York: 43.
- Baumrind, D (1978). "Parental Disciplinary Patterns and Social Competence in Children", *Youth Society*, 9: 239.
- Dökmen, Ü (2000). *Varolmak, Gelişmek, Ulaşmak*, Sistem Yayınları, İstanbul.
- Dökmen, D. (1986) "Duygusal Yüz İfadeleri Konusunda Verilen Eğitimin ve Duygusal Yüz İfadelerinin Teşhis Becerisi ve İletişim Çatışmalarına Girme Eğilimi Üzerine Etkisi". *Psikoloji Dergisi* 6 (21), 75-79.
- Ekman P.Q. ve Friesen WV (1975). *Unmasking and Face*. Englewood Cliffs Prentice Hall.
- Güneysu, S (1982). *Anne- Babaların Çocuklarına Karşı Tutumları ve Çocuktaki Davranış Problemleri*, Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, A (1995). *Aile İçi Etkileşim*. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 7, Ankara.
- Kağıtçıbaşı Ç., (1992). "Research In Child Development, Parenting and Orospects". Ed. M.R. Rosenzweig Washington: *American Psychological Association*:114.
- ????Lamanna M.A., Riedmann Anadolu (1994). *The Impact of The Family: Styles of Parenting, Marriages and Families*,

Watsworth Publishing Company., California: 247-248.

Lec Compte, Ayhan W (1982). "Duygusal Yüz İfadeleri ve Klinik Psikoloji", *Psikoloji*, 4 (16),44 – 48.

Mızrakçı,Ş (1993). *Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Morgan,C.T (1980). *Psikolojiye Giriş*, Çev. Karataş,S

Özvarış, Ş.B (1997). *Sağlık Eğitime Bakış*, Ankara.

Öner, N (1983). "Does Education Make a Difference in The Child Rearing Attitudes of Parents in Turkey", *Fourth Mediterranean Congress of Social Psychiatry*, Ankara.

Santrock J.W (1998). *Parenting Styles, Child Development*, Mc. Graw Hill Companies, Inc. 479.

Staingerg, L., Lamborn S., Dornbusch S., Darling N (1992). "Impact of Parenting Practices on Adolescent Achievement: Authoritative Parenting, School Involvement and Encouragement to Succeed". *Child Development*, Vol: 63, 1266-1281.

Tabak, R.S (2000). *Sağlık Eğitimi*, Ankara.